

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ТА КОГНІТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Рябус Ніна

Незважаючи на значну кількість теоретичних праць про негативний вплив тривожності на навчання, питання диференціації цього впливу залежно від емоційного профілю дитини залишалося недостатньо вивченим у вітчизняному контексті. Особливо відчутна нестача даних, отриманих шляхом стандартизованого одночасного вимірювання емоційного й когнітивного стану молодших школярів.

Метою тези є встановлення кореляційних зв'язків між рівнем негативного афекту та робочою пам'яттю і когнітивним гальмуванням, а також виокремлення профілів когнітивної вразливості.

Дослідження проводилося у дистанційному форматі (лютий–березень) на базі «Рудницького ліцею» Піщанської селищної ради та учнів інших закладів. Фінальна вибірка склала 74 учасники: учні 2–4 класів (7–10 років), 36 хлопців (48,6 %) і 38 дівчат (51,4 %). Застосовано чотири методики: PANAS-C – актуальний негативний афект (самозвіт дитини); SDQ – поведінкова та емоційна дисрегуляція (батьківська версія); Digit Span – обсяг робочої пам'яті; тест Струпа – когнітивне гальмування та гнучкість уваги. Стандартизація умов забезпечена фіксованою послідовністю методик та анкетною контролю умов, яку батьки заповнювали перед сесією [1; 2].

Описова статистика: тривога на рівні «середньо» або «сильно» зафіксована у 61 % учасників; 20 % дітей мають клінічний рівень емоційних симптомів за SDQ; 27 % – клінічний рівень гіперактивності. Кореляційний аналіз за Пірсоном виявив значущі зв'язки між негативним афектом та обома когнітивними параметрами (табл. 1).

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу між показниками негативного афекту та когнітивними параметрами

Пара показників	r Пірсона	p-рівень	Інтерпретація
1	2	3	4
Негативний афект (PANAS-C) × Digit Span загальний	-0,42	< 0,01	Помірна
Негативний афект (PANAS-C) × Digit Span зворотний	-0,49	< 0,01	Помірна-сильна
Негативний афект (PANAS-C) × ефект Струпа	+0,51	< 0,001	Сильна
Гіперактивність (SDQ) × ефект Струпа	+0,57	< 0,001	Сильна

Примітка:* «-» – обернений зв'язок; «+» – прямий. Усі кореляції є статистично значущими.

Порівняльний аналіз за t-тестом показав: діти з високим рівнем негативного афекту демонстрували ефект Струпа 891 мс проти 692 мс у групі з низьким НА ($t(72) = 3,81$; $p < 0,001$) та майже вдвічі більше помилок в інтерференційному блоці. Обсяг зворотного повторення цифр знижувався на 1,3 одиниці [3].

На основі отриманих даних виокремлено два профілі. «Тривожний» профіль: підвищений негативний афект за збереженої поведінкової регуляції – провідний дефіцит робочої пам'яті через кортизолове навантаження на гіпокамп і захоплення мнемічних ресурсів тривожними румінаціями. «Дисрегуляційний» профіль: виражена гіперактивність та неухважність за SDQ – різке погіршення когнітивного гальмування внаслідок зниженої активності префронтальної кори.

Розрізнення профілів має принципове значення для побудови адресної психологічної допомоги [3; 4].

На основі результатів розроблено трирівневу систему профілактики: вчителям – організація емоційно безпечного середовища, регуляторні паузи перед контрольними; батькам – установка на зусилля замість результату, розпізнавання психосоматичних сигналів; шкільним психологам – регулярний скринінг (SDQ, PANAS-C) та диференційована корекційна робота відповідно до виявленого профілю вразливості.

Дослідження підтвердило значущий вплив негативного афекту на робочу пам'ять та когнітивне гальмування молодших школярів. Вперше в українському контексті виокремлено два профілі когнітивної вразливості. Результати засвідчують: емоційне благополуччя молодшого школяра є необхідною психофізіологічною умовою повноцінного когнітивного функціонування, а не «м'яким» додатком до навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Чебикін О. Емоційна регуляція пізнавальної діяльності. *Психологія і суспільство*. 2017. № 3 (69). С. 86–103.
2. Прахова С., Макаренко Н. Напрямки превенції шкільної тривожності молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 44. С. 234–254.
3. Sorensen L. et al. The impact of inattention and emotional problems on cognitive control in primary school children. *Journal of attention disorders*. 2012. Vol. 16, № 7. P. 589–599.
4. Graziano P. A. et al. The role of emotion regulation in children's early academic success. *Journal of school psychology*. 2007. Vol. 45, № 1. P. 3–19.